

ВІДГУК

офіційного опонента, к.ю.н., доц. МАЗУРА А.В.

**на дисертацію ГЕРМАНА ОЛЕКСАНДРА ОЛЕКСАНДРОВИЧА на тему
«МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ЩОДО АВТОМОБІЛЬНИХ ТРАНСПОРТНИХ
ЗАСОБІВ», подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове
право; інформаційне право**

Актуальність дисертаційного дослідження Германа Олександра Олександровича визначається, передусім, тим, що виконувані під час здійснення митної справи митні формальності відіграють чи не найважливішу роль, адже вони є інструментом досягнення основних митної діяльності – забезпечення застосування заходів митно-тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності. Крім того, проходження митних формальностей є визначальною ланкою легального переміщення товарів, транспортних засобів через митні кордони держав та митних союзів. Поряд із цим, в залежності від застосовуваних митних формальностей сплачуються ті чи інші митні платежі, а товари та транспортні засоби набувають різних правових статусів для митних цілей.

Тож теоретичні напрацювання, присвячені митним формальностям як сукупності дій, які підлягають виконанню громадянами та підприємствами, з одного боку, та органами доходів і зборів – з іншого, з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи, одночасно набувають і прикладного значення, окреслюючи як напрями підвищення ефективності їх здійснення, так і шляхи вдосконалення законодавства України з питань державної митної справи, спрямованого на закріплення та регулювання питань виконання митних формальностей щодо переміщуваних через митний кордон України товарів, транспортних засобів комерційного призначення.

Додаткового значення розгляду правових основ виконання митних формальностей щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення,

переміщуваних через митний кордон України, надають суттєві зміни у митному законодавстві, що відбулися протягом останнього часу, пов'язані, насамперед, із набуттям чинності Митним кодексом України 2012 р., а також зміни, пов'язані з автоматизацією митних процедур (поступове впровадження автоматизованих систем, покликаних забезпечувати цілодобовий безперервний контроль за виконанням митних процедур при переміщенні транспортних засобів будь-яких типів та розмірів без втручання працівників митниць ДФС України), їх комп'ютеризацією, скороченням часових нормативів, концентрацією уваги на посиленні ролі аналітичної діяльності у сфері державної митної справи, ризикоорієнтованому підході та використанні методів митного пост-аудиту. Зазначені процеси повністю змінили погляди та підходи щодо розуміння змісту та правової природи митних формальностей як одного з фундаментальних митно-правових понять та стали підґрунтям формування нової концепції митних формальностей у сфері державної митної справи. Це, зокрема, істотно вплинуло і на порядок їх виконання.

Окрім того, в контексті наукової розробки питань виконання митних формальностей у державній митній справі більшість дослідників зазвичай послуговується усталеними термінами як-от: «митні правила», «митні процедури», «процедури митного контролю», «процедури митного оформлення» у перебігу вивчення проблеми співвідношення зазначених правових категорій, не акцентуючи уваги при цьому на питаннях виконання митних формальностей під час переміщення товарів через митний кордон України різними видами транспорту, зокрема, автомобільними транспортними засобами. Слід також зауважити, що автомобільні транспортні засоби в законодавстві України з питань державної митної справи фігурують у декількох правових значеннях, що дотепер, на жаль, не отримало достатнього висвітлення в наукових розробках. Зазначене свідчить про фрагментарність досліджень питання виконання митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів. Вказані обставини також додають актуальності рецензованому дисертаційному дослідженню.

Ступінь обґрунтованості наукових положень висновків та рекомендацій.

Слід зазначити, що досліджуючи питання митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів, автор цілком слушно зацентрував увагу на таких ключових аспектах проблеми, як теоретико-методологічні засади здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів, поняття та особливості автомобільних транспортних засобів, їх класифікаційна правова характеристика, питання здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів комерційного використання, а також здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів особистого користування.

Дослідження ґрунтується на аналізі наукового доробку провідних фахівців у галузі адміністративного та митного права. Слід відзначити залучення до джерельної бази значної кількості відповідних міжнародно-правових актів та актів національного законодавства з питань державної митної справи.

Методологічною основою дослідження є сукупність методів та прийомів наукового пізнання. Так, вдало застосовуючи діалектичний, логіко-семантичний, формально-логічний, структурно-функціональний методи, метод системного аналізу, методи спостереження, опису, порівняння, індуктивного узагальнення та інші наукові методи, дисертант робить достовірні і обґрунтовані висновки щодо сутності та особливостей здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів. Комплексне дослідження митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів дозволило автору отримати науково значимі результати та висловити цілком прийнятні пропозиції теоретичного та практичного характеру.

Наукова новизна й практична значущість одержаних результатів.

Дисертаційна робота, по суті, є першим у вітчизняній адміністративно-правовій та митно-правовій науці комплексним дослідженням, присвяченим специфіці митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів комерційного та некомерційного використання, що переміщуються через митний кордон України.

Наукова новизна отриманих автором дисертації результатів, зокрема, полягає в наступному:

- визначено зміст і юридичні властивості поняття автомобільних транспортних засобів, сформованого на синтезі тлумачень норм міжнародно-правових актів та національного законодавства, з метою регулювання переміщення через митний кордон;
- вагоме практичне значення має здійснена автором правова класифікація автомобільних транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України за ознаками, що впливають на застосування митного законодавства: мета переміщення, призначення, приналежність та вантажопідйомність;
- запропоновано поняття адміністративно-правової технології здійснення митних формальностей як сукупності методів, засобів і механізмів, диференційованих на систему послідовних, взаємопов'язаних етапів, які виконуються органами митного спрямування ДФС України з метою реалізації комплексу визначених законодавством України заходів зі здійснення державної митної справи;
- визначено правову природу та особливості процедури регулювання переміщення громадянами автомобільних транспортних засобів особистого користування через адміністративний кордон АР Крим.

Слід відзначити, що з огляду на зміст отриманих наукових результатів, вони відзначаються не лише науковою новизною, але й практичним значенням, адже автором сформульовані конкретні пропозиції щодо вдосконалення законодавства України з питань державної митної справи, які стосуються граничних часових нормативів проведення контролю посадовими особами контролюючих органів, які здійснюють свої функції у пунктах пропуску для автомобільного сполучення, а також пропускнуої спроможності пунктів пропуску через державний кордон України в разі транскордонного переміщення автотранспортних засобів. При чому ці пропозиції зроблені на підставі глибокого теоретичного аналізу проблеми.

І в цьому аспекті виконане дисертаційне дослідження слід розглядати як теоретичну роботу, результати якої можуть бути використані в законотворчій

діяльності в перебігу подальшого вдосконалення законодавства України з питань державної митної справи. Крім того, результати можуть запроваджуватися у навчальний процес вищих навчальних закладів, які готують фахівців з правознавства та державного управління. Результати дисертаційного дослідження також можуть бути використаними для підвищення кваліфікації посадових осіб фіскальних органів та інших працівників, які у своїй діяльності виконують певні функції, пов'язані зі сферою державної митної справи. Окремі пропозиції сприятимуть підвищенню дієвості митниць ДФС України, на які покладено безпосереднє здійснення державної митної справи, і можуть бути використаними при вдосконаленні нормативно-правових актів, що регулюють порядок здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів тощо.

Оцінка змісту дисертації. Структура та зміст дисертаційного дослідження обумовлені поставленою метою та дослідницькими завданнями. В дисертації в логічній послідовності розкрито основні аспекти теми, зроблено відповідні висновки та надано рекомендації.

1. Слід відзначити зроблений автором ґрунтовний аналіз теоретико-методологічних засад здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів та історії становлення концепції митних формальностей у сфері державної митної справи (підрозділ 1.1. дисертації). Це є важливим з точки зору встановлення специфіки митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів, яка дозволяє їх відокремити від митних формальностей, які виконуються при переміщенні товарів через митний кордон України іншими видами транспорту. Тож аналіз відповідних наукових розвідок у цій сфері дозволяє встановити передумови та особливості формування наукових підходів до визначення поняття та особливостей митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів. Слід підтримати і зроблені автором акценти на ототожненні на законодавчому рівні понять «транспортний засіб», «автотранспортний засіб», «автомобільний транспорт» та «автомобільний транспортний засіб», що призводить до виникнення цілого ряду проблемних питань у процесі виконання митних формальностей щодо автомобільних

транспортних засобів, які переміщуються через митний кордон України, що є черговим підтвердженням того, що будь-які кроки щодо реалізації основних напрямів та пріоритетних цілей державної митної справи повинні ґрунтуватися на досягненнях правової науки (підрозділ 1.2. дисертації).

2. Говорячи про адміністративно-правову технологію здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів комерційного використання (розділ 2 дисертації), автор цілком вірно акцентує увагу на характеристиці правових особливостей здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних перевізників, які мають допуск до перевезень вантажів територією України на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП, а також правових особливостей здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних перевізників, які мають допуск до перевезень вантажів територією України на умовах використання Конвенції про тимчасове ввезення із застосуванням книжки (карнета) А.Т.А. Такий підхід дає змогу сформулювати цілісне уявлення про митні формальності щодо автомобільних транспортних засобів, які виступають засобом транспортування пасажирів та/або товарів при здійсненні комерційних перевезень.

3. Цікавим та змістовним є підрозділ 2.3. «Міжнародна автомобільна накладна (CMR) як єдиний міжнародний перевізний документ», в якому розглядаються роль та функції міжнародної автомобільної накладної (CMR), а також порядок та основні особливості заповнення і використання накладної CMR. Як вірно зазначає автор, говорячи про організацію й виконання процедури міжнародного автомобільного перевезення товарів, чимало її учасників забувають одну особливість – усі перевезення товарів у зовнішній торгівлі виконуються під митним контролем. У такому разі суб'єктом контролю правильності виконання міжнародних автомобільних перевезень товарів є органи митного спрямування тієї країни, по території якої виконується перевезення, а об'єктами контролю є – товар, що перевозиться, автомобільний транспортний засіб, комплект товаросупровідних документів, у тому числі і накладна CMR, і перевізник. Ця

особливість не знайшла свого відображення у статтях Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів, проте експортерам, імпортерам, митним брокерам та перевізникам товарів завжди необхідно керуватися цією нормою митного законодавства країн експорту (навантаження товару і відправлення), транзиту та імпорту (призначення і вивантаження товару) і забезпечувати неухильне виконання вимог органів митного спрямування. А перевізник повинен приділяти особливу увагу забезпеченню доставки товару в зазначені місця розташування митниць, цілісності митного забезпечення (пломб), вчасного пред'явлення співробітникам митниці товаросупровідних документів.

4. Характеристику так званої адміністративно-правової технології здійснення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів особистого користування (розділ 3 дисертації) автор здійснює за декількома напрямками – досліджує питання митного контролю та митного оформлення автомобільних транспортних засобів, які ввозяться громадянами на митну територію України для вільного обігу, пільгового митного оформлення автомобільних транспортних засобів, які ввозяться громадянами на митну територію України, питання митного контролю та митного оформлення автомобільних транспортних засобів, які тимчасово ввозяться громадянами на митну територію України/вивозяться за межі митної території України, нормативно-правового регулювання переміщення громадянами автомобільних транспортних засобів особистого користування через адміністративний кордон АР Крим, а також особливості вивезення громадянами автомобільних транспортних засобів за межі митної території України для вільного обігу.

5. Слід відзначити спроби автора визначити етапи порядку застосування ваучера TIR+ в Україні (підрозділ 2.1 дисертації). В цьому аспекті слід відзначити проведене автором узагальнення проблем функціонування системи контролю й передання інформації по закритих книжках МДП в SAFE TIR: 1) значна кількість помилок і неточностей, що містяться у даних по завершенні процедури МДП, які передаються органами митного спрямування ДФС України до Міжнародного союзу автомобільного транспорту; 2) проблеми адаптації до Єдиної

автоматизованої інформаційної системи ДФС України; 3) невнесення підрозділами органів митного спрямування ДФС України інформації по всіх оформлених ними книжках МДП; 4) подвійна передача даних до системи SAFE TIR, яких уже було вислано раніше; 5) помилки у внесенні даних до системи.

6. На окрему увагу заслуговують зроблені в дисертаційному дослідженні акценти на недоліках правового регулювання митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів, переміщуваних через митний кордон України для некомерційних цілей: 1) положення Порядку розрахунково-касового обслуговування через органи Державної казначейської служби України митних та інших платежів, які вносяться до/або під час митного оформлення, не відповідають сучасним реаліям; 2) положення дотепер чинного наказу Державної митної служби України «Про затвердження Правил митного контролю та митного оформлення транспортних засобів, які переміщуються громадянами через митний кордон України» подекуди протирічать нормам Митного кодексу України у питаннях регламентації виконання співробітниками митниць ДФС України митних формальностей під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів за товарними позиціями 8701–8707, 8711, 8716 згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності; 3) нагального вирішення у світлі удосконалення митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів, які переміщуються через адміністративний кордон АР Крим для некомерційних цілей, потребує питання повноцінного функціонування контрольних пунктів в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї для автомобільного сполучення.

Зауваження й дискусійні положення дисертаційної роботи. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі недоліки роботи та висловити певні зауваження.

1. Розглядаючи положення законодавства України з питань державної митної справи щодо понять «митні процедури» та «митні формальності», автор зазначає, що поняття «митні процедури» є ширшим за своїм змістом, ніж поняття «митні формальності», адже містить у собі не лише визначення необхідної сукупності

дій, а й офіційно встановлений порядок їх здійснення. Таку позицію можна вважати цілком правильною та спрямованою на узгодження понятійного апарату законодавства з питань державної митної справи (стор. 35–36). Разом із тим чинними підзаконними актами затверджено, скажімо, «Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа», «Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень» тощо. Із огляду на це хотілося би почути думку автора щодо співвідношення понять «порядок здійснення митних процедур» та «порядок виконання митних формальностей»?

2. Розділ 2 дисертаційної роботи присвячено питанням правових особливостей здійснення митних формальностей щодо автотранспортних засобів комерційного використання (у підрозділах 2.1. і 2.2. – «автомобільних транспортних перевізників»), а також міжнародній автомобільній накладній як єдиному міжнародному перевізному документу. Разом із тим, поза увагою опинилася митна процедура тимчасового ввезення зареєстрованих на території ВЕЗ "Крим" автотранспортних засобів. При тому, що нормативно-правовому регулюванню переміщенню громадянами автотранспортних засобів особистого користування через адміністративний кордон АК Крим присвячено підрозділ 3.4.

3. На стор. 159 дисертації автор зазначає, що «... відсутність формалізованої стратегії у питаннях забезпечення належного рівня контролю дотримання умов тимчасового ввезення автомобільних транспортних засобів особистого користування на митну територію України та здійснення моніторингу дотримання строків тимчасового ввезення автомобільних транспортних засобів особистого користування підрозділами митного оформлення призводить не тільки до втрат бюджету внаслідок ухилення від сплати митних платежів при ввезенні громадянами автомобільних транспортних засобів особистого користування на митну територію України, але й до сумних наслідків у питаннях динаміки зростання кількості дорожньо-транспортних пригод на теренах України та уникнення винних осіб від передбаченої законодавством України

відповідальності». На нашу думку, варто більш детально розкрити зазначене питання та надати конкретні пропозиції щодо розробки формалізованої стратегії у питаннях забезпечення належного рівня контролю дотримання умов та здійснення моніторингу дотримання строків тимчасового ввезення автомобільних транспортних засобів особистого користування на митну територію України.

4. Досліджуючи питання митного контролю та митного оформлення автомобільних транспортних засобів, які ввозяться громадянами на митну територію України для вільного обігу, автор застосовує поняття «моторний транспортний засіб» (стор. 115), проте не наводить пояснення щодо співвідношення понять «моторний транспортний засіб» та «автомобільний транспортний засіб».

Утім, вказані зауваження підтверджують складність та багатоаспектність теми обраної для дисертаційного дослідження, є або елементом наукової дискусії або мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, теоретичне і практичне значення отриманих в ньому результатів та не знижують науковий рівень роботи.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.

Наукова цілісність та практична обґрунтованість дисертаційного дослідження Германа О.О. дозволяє зробити висновок, що воно підготовлено з використанням сучасних досягнень правової науки, має істотне теоретичне значення, є завершеною, самостійною, оригінальною, науковою працею, що містить не захищені раніше положення, в якій автором отримані нові науково обґрунтовані результати в галузі адміністративного та митного права, що у сукупності вирішують важливе наукове завдання удосконалення правових основ виконання митних формальностей щодо автомобільних транспортних засобів.

Дисертація є комплексним, узагальненим дослідженням та відзначається високим науково-теоретичним рівнем, глибиною розробки наукової проблеми, новизною підходу до вирішення поставлених наукових завдань і обґрунтованістю сформульованих практичних рекомендацій.

Робота повністю відповідає спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Повнота викладення матеріалів в публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Результати дослідження достатньою мірою висвітлено в семи наукових публікаціях автора. Апробація отриманих результатів на міжнародних та регіональних наукових конференціях підтверджує актуальність і ґрунтовність виконаного дослідження.

За структурою та змістом автореферат дисертації відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого дисертаційного дослідження. Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації.

Зважаючи на вищевикладене можна зробити висновок, що дисертація **Германа Олександра Олександровича «Митні формальності щодо автомобільних транспортних засобів»** відповідає вимогам МОН України до кваліфікаційних наукових праць такого рівня, а також п.п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів та присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою КМ України від 24 липня 2013 року № 567, а її автор – Герман Олександр Олександрович на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та митного права Університету митної
справи і фінансів України

А.В. Мазур

Підпис Мазура А.В. засвідчую
Вчений секретар
Університету митної справи та фінансів

Т.М. Брус